

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

На правах рукопису

ДУНАЄВСЬКА ОЛЬГА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 811.111'373.2:265.1(043.3)

**ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ТА ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ
НОМІНАТИВНОГО ПРОСТОРУ *ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ* В АНГЛОМОВНІЙ
КАРТИНІ СВІТУ**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Львів – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі практики англійської мови Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, м. Луцьк.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Єфремова Наталія Володимирівна,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки,
доцент кафедри практики англійської мови

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Кияк Тарас Романович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Інститут філології,
завідувач кафедри теорії і практики
перекладу з німецької мови

кандидат філологічних наук, доцент
Оршинська Тетяна Захарівна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри англійської філології

Захист відбудеться «2» грудня 2015 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.051.15 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79001, м. Львів, вул. Університетська, 1, ауд. 405.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79001, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розіслано «30» жовтня 2015 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат філологічних наук, доцент

О. В. Татаровська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дослідження специфіки мовних явищ, які задіяні у процесі об'єктивації духовного світу носіїв окремої культури належить до перспективних тенденцій сучасної соціально-гуманітарної наукової парадигми. Це зумовлює аналіз лінгвокультурологічного та лінгвокогнітивного аспектів вираження будь-якого феномену, що відображає духовний світ носія культури у вигляді відповідних номінативних просторів.

Джерелом безпосереднього апелювання до реалізації явищ духовного порядку є мовне та екстралінгвальне наповнення ритуалу (В. В. Красних, Н. Б. Мечковська, В. А. Маслова, А. І. Кравченко, К. П. Курбатова, О. Г. Лаская, М. В. Змійова, Р. Н. Макколей, Е. Т. Лоусон), яке отримує низку інтерпретацій у рамках різних наук: етології (К. Лоренц), філософії (Р. Жирар, М. М. Маковський), психології (А. А. Пилипенко, Л. А. Карнацька), культурології (Ю. С. Степанов, А. К. Байбурін, В. І. Єр'оміна), релігієзнавства (Г. В. Щоткін, В. А. Бодак, К. С. Елбакян), соціології та соціолінгвістики (Е. Дюркгайм, Н. Б. Мечковська, О. Т. Лойко, А. К. Байбурін, Р. І. Некрашевич), лінгвокультурології (К. П. Курбатова, В. А. Маслова, А. І. Кравченко), психолінгвістики (В. В. Красних, О. Г. Лаская), когнітивної лінгвістики (М. В. Змійова, Р. Н. Макколей, Е. Т. Лоусон). Як місток між сферами сакрального і духовного (В. Н. Топоров, М. А. Хренов) ритуал виконує функцію вмістилища духовних цінностей (А. І. Бикадоров).

Попри велику кількість робіт, англійська ритуальна лексика, як невід'ємний елемент традиційного світосприйняття, потребує подальших комплексних студій, які розкривають її національно-мовні особливості.

Дослідження номінативного простору є у фокусі уваги таких учених як: С. А. Жаботинська, М. М. Полюжин, А. Е. Левицький, О. О. Борисов, І. В. Недайнова, Н. Д. Арутюнова, Т. А. Шишкіна, Д. Міллер, Д. Круз, А. Д. Ендрюс, Р. Джекендофф, Ю. С. Степанов та інші. Зокрема структурний, семантичний, етимологічний аспекти досліджують І. Б. Дубровська, О. В. Люкіна, цільові та функціональні якості – О. І. Миголинець, Л. А. Ковбасюк, семантико-когнітивні особливості фігурують у працях С. В. Шепітько, Т. М. Сакал, Г. М. Коваленко, М. І. Редькви.

Номінативний простір отримує функціонально-семантичну польову інтерпретацію, а стратегії, форми та засоби його репрезентації формують когнітивну (образ у свідомості) та лінгвокультурну (відображення культурної специфіки явища) моделі.

Актуальність дисертаційної праці зумовлена поглибленим інтересом до моделювання номінативних просторів як організації мовних чинників з релігійною специфікою, способів конструювання їх ситуативного вираження, а також до виокремлення конститuentів та принципів, що дозволяють визначити базові характеристики зазначених просторів.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дисертація виконана в межах наукової теми кафедри практики англійської мови Східноєвропейського національного

університету імені Лесі Українки «Системні та функціональні характеристики мовних одиниць фонетичної, граматичної й лексичної систем сучасної англійської мови», протокол № 2 від 25 вересня 2014 року (тема дисертації затверджена вченою радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, протокол № 7 від 26 січня 2012 року).

Мета дослідження – встановити лінгвокультурні та лінгвокогнітивні принципи і способи організації номінативних одиниць, що позначають компоненти хрещення дитини в сучасній англійській мові.

Досягнення сформульованої мети передбачає виконання таких **завдань**:

– розкрити культурні та релігійні елементи організації хрещення дитини у свідомості англіканської спільноти Британії як передумову формування певного лінгвокогнітивного образу;

– визначити лінгвокультурні засади структуризації типової ситуації «Хрещення дитини»;

– встановити принципи фреймового моделювання структурних елементів типової ситуації «Хрещення дитини»;

– конкретизувати особливості комплексної методики аналізу номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ;

– систематизувати корпус засобів вербалізації компонентів типової ситуації «Хрещення дитини» та виявити парадигматичні принципи їхньої організації;

– встановити ядерну та периферійну стратифікацію компонентів номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ в рамках функціонально-семантичних полів;

– описати типи семантичного зв'язку між складовими номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ;

– розкрити інтердискурсивний аспект актуалізації номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ.

Об'єктом дослідження є мовні засоби реалізації елементів феномену хрещення дитини в сучасній англійській мові.

Предмет дослідження становлять лінгвокультурні та лінгвокогнітивні характеристики номінацій – елементів номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ в сучасній англійській мові.

Матеріалом слугували 79 теологічних текстів, що стосуються проведення ритуалу хрещення в рамках англіканського віросповідання, прецедентні висловлення сучасного англомовного публіцистичного дискурсу та окремі фрагменти різних типів дискурсу загальною кількістю 843 приклади, а також 107 лексикографічних джерел.

Метою та завданнями роботи зумовлено вибір таких **методів дослідження**: *гіпотетико-дедуктивний та суцільної вибірки*, за допомогою яких було сформовано корпус фактичного матеріалу; *аналіз та синтез* застосовано для встановлення та синтезування номінативного матеріалу; метод аналізу *словникових дефініцій* та *елементи компонентного аналізу* застосовано в процесі виявлення семантичних

ознак складників номінативного простору; *методика фреймового моделювання*, за допомогою якої було встановлено кореляцію між структурними компонентами типової ситуації «Хрещення дитини» та їх когнітивними репрезентаціями; *мережеве моделювання* дало змогу сформувавши порівневу репрезентацію компонентів типової ситуації «Хрещення дитини»; *контент-аналіз* використано для диференціації номінативного матеріалу відповідно до встановлених контент-категорій; *польовий принцип* організації було застосовано з метою сегментації суцільного номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ за ядерними та периферійними ознаками; *дискурс-аналіз*, елементи *інтерпретаційного* та *контекстно-ситуативного методів* дали підстави виокремити, проаналізувати та описати актуалізовані інтердискурсивні характеристики лексичних одиниць в процесі поширення номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ на різні типи дискурсів.

Наукова новизна. Пропонована робота – це перше дисертаційне дослідження, в якому номінативний простір ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ описано як складову лексико-семантичної підсистеми сучасної англійської мови; встановлено комунікативно-ситуативні елементи хрещення дитини; змодельовано кореляцію лінгвокультурних та лінгвокогнітивних властивостей номінативного простору; розкрито принципи інтердискурсивної актуалізації компонентів цього номінативного простору.

Теоретичне значення роботи полягає у внескові до теорії номінації, передусім у дослідження принципів формування, фрагментації і систематизації номінативних просторів та розробку механізмів їхнього розширення за рахунок входження у площину інтердискурсивного перехрещення. Результати аналізу лінгвокультурних та лінгвокогнітивних якостей засобів реалізації номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ становлять певний внесок у напрацювання сучасного мовознавства.

Практична цінність дослідження полягає у можливості використання матеріалу в курсах з лексикології («Семантична структура», «Ономазіологія»), лінгвокультурології («Лінгвокультурні риси англіканства»), спецкурсах із теолінгвістики, дискурсології, що стосуються поняття інтердискурсивності. Дослідження можуть застосовуватись для корпусних даних з метою укладання словників тезаурусного, синонімічного, антонімічного типів, інших лексико-графічних праць.

Положення, які виносяться на захист:

1. Хрещення дитини – специфічне сакральне явище, яке ідентифікує один із обов'язкових аспектів духовного становлення й соціалізації в житті кожного британця англіканського віросповідання і об'єднує цілу низку тісно пов'язаних між собою екстралінгвальних та лінгвальних аспектів: релігійних, соціальних, культурних, когнітивних, мовних та мовленнєвих. Екстралінгвальний бік хрещення дитини відображений в межах типової ситуації (далі – ТС), яка вміщає підготовку, проведення хрещення та післяритуальний компонент, що визначені системною організацією, набором учасників, виконанням ними встановлених функцій,

хронотопними характеристиками, що знаходять місце в культурі британців англіканського віросповідання.

2. Кореляція культурних особливостей, обмежених рамками розгортання типової ситуації «Хрещення дитини» в британському англomовному соціумі з номінативними одиницями, що використовуються для позначення елементів зазначеної ситуації, постає у вигляді лінгвокультурної моделі. Остання організована як лінгвокультурна модель ТС (далі – ЛМТС) «Хрещення дитини», що включає релігійну та світську складові.

3. Когнітивне відображення типової ситуації «Хрещення дитини» передбачає наявність фіксованих ментальних схем і структур, що використовуються у процесі інтерпретацій елементів екстралінгвального й лінгвального плану й слугують матеріалом для моделювання загального когнітивного образу, організованого за принципом відповідності релігійному та світському сценаріям. Базова ланка сценаріїв відповідає структурі акціонального фрейму, що функціонує на підставі схеми ДЕХТО / ДЕЩО – ДІЄ / ДІЄ НА – ДЕХТО / ДЕЩО й ускладнюється за рахунок уведення додаткових ролей. Визначений набір фреймів та субфреймів як способів репрезентації інформації структурує когнітивну модель зони когнітивної картини світу носіїв британської культури, пов'язаної з хрещенням дитини.

4. Лінгвокультурна та когнітивна моделі типової ситуації «Хрещення дитини» фіксовані в мові за допомогою єдиної системи номінації у вигляді номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ, структурованого на основі виокремлення функціонально-семантичних полів різної природи. Останні диференційовані за функціональним навантаженням їхніх базових елементів. Компоненти номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ отримують трирівневу організацію, що при проекції на типову ситуацію «Хрещення дитини» відповідає її трьохетапному розгортанню. Номінативний простір ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ об'єднує контурні функціонально-семантичні поля «АГЕНТ / AGENT», «ПАЦІЄНС / PATIENT» та дифузні – «ДІЯ / ACTION», «ЗАСІБ / TOOL» і відповідні їхні дискретні складові у вигляді мікрофункціонально-семантичних полів.

5. Розміщення компонентів функціонально-семантичних полів та дискретних частин ґрунтується на ядроно-периферійному принципі, аналіз якого передбачає семасіологічну інтерпретацію його складників, що відображає встановлення лінгвокогнітивних та лінгвокультурних особливостей номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ.

6. Взаємодія компонентів номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ відбувається на основі парадигматичних явищ синонімії, гіперо-гіпонімії, меронімії, антонімії. Синонімія та меронімія переважно присутні між одиницями однакової частиномовної належності в рамках окремого сегменту мікрофункціонально-семантичних полів; антонімія поширена на елементи двох різних мікрофункціонально-семантичних полів, а гіперо-гіпонімія є альтернативою окремих структурних частин зазначеного номінативного простору, представлених мікро- та функціонально-семантичними полями.

7. Формування номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ не є завершеним процесом і демонструє динаміку за рахунок утворення інтердискурсивних зв'язків, що будуються окремими компонентами того чи іншого рівня зазначеного простору. Інтенсифікаторами динамічного розширення номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ є інтердискурсивні ідентифікатори *godfather, godmother, godparents, godchild, to christen, to baptize, christening, baptism*. Фрактальні моделі інтердискурсивних ідентифікаторів відображають специфіку актуалізації значень останніх і дають змогу встановити лінгвокультурні особливості інтердискурсивного втілення номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ.

8. Конструювання фрактальних моделей інтердискурсивних ідентифікаторів номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ проходить із залученням процесів кодифікації та декодифікації. Кодифікація сприяє актуалізації значень інтердискурсивних ідентифікаторів. Під час декодифікації інтердискурсивний ідентифікатор стає резистентним до впливу інтердискурсивних чинників, що є причиною відсутності актуалізації значень вказаних ідентифікаторів.

Апробація роботи. Дисертація обговорювалася на засіданнях кафедри практики англійської мови Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; основні положення висвітлювалися на вісьмох міжнародних наукових конференціях: VI, VII, VIII, IX Міжнародних науково-практичних конференціях «Пріоритети германського і романського мовознавства» (Луцьк, 2012, 2013, 2014, 2015), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації» (Острог, 2012), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальные проблемы искусствоведения, филологии и культурологии» (Новосибірськ, 2013), Міжнародній науковій конференції «Science progress in European countries: new concepts and modern solutions» (Штутгарт, 2013), Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми термінознавства, романо-германської філології та перекладу» (Чернівці, 2014) та двох всеукраїнських конференціях: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Тенденції та напрямки в сучасній філології та міжкультурній комунікації» (Херсон, 2013), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Мова як засіб міжкультурної комунікації» (Херсон, 2015).

Публікації. Результати дисертаційної роботи знайшли відображення в 16 наукових публікаціях (загальним обсягом 2,9 др. арк.), з них 13 – наукові статті у фахових виданнях ВАК України (2,5 др. арк.), 1 – в тезах доповіді на наукову конференцію (0,08 др. арк.), 2 – наукові статті в іноземних та 1 – у вітчизняному виданнях (0,4 др. арк.), які включені до міжнародних наукометричних баз.

Структура й обсяг роботи. Поставлена мета і завдання дослідження визначили композиційну структуру роботи: дисертація складається зі списку скорочень, вступу, чотирьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку літератури, джерел ілюстративного матеріалу та 25 додатків. Загальний обсяг роботи становить 281 сторінку (з них 191 сторінка основного тексту). У тексті дисертації наведено 16 рисунків та 1 таблиця. Список використаних джерел включає 248 наукових праць. Список джерел ілюстративного

матеріалу містить різні дискурсні контексти, у тому числі розміщені на веб-сторінках у мережі Інтернет загальною кількістю 107 позицій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено мету і завдання роботи, її теоретичне та практичне значення, вказані методи дослідження, сформульовано положення, винесені на захист.

У **першому розділі «Теоретичні передумови дослідження лінгвокультурних та лінгвокогнітивних аспектів ритуалу хрещення дитини як форми соціальної взаємодії»** окреслено специфіку релігійного ритуалу і виокремлено особливості хрещення дитини в межах англіканського віросповідання; здійснено опис термінологічного апарату лінгвокультурологічного лінгвокогнітивного дослідження; змодельовано типовий ситуативний образ релігійного ритуалу хрещення дитини та визначено передумови його дослідження з позицій фреймової семантики; сформовано лінгвокультурну та когнітивну моделі типової ситуації «Хрещення дитини».

У аналізі номінативного простору **ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ** важливою є ідентифікація явища «хрещення дитини», як релігійного ритуалу – універсальної моделі соціальної поведінки, що передає етнокультурну ідентичність і здатна втілювати риси епохи, в якій функціонує.

Рушійним важелем лінгвістики кінця ХХ – початку ХХІ століть є розуміння мови як антропоцентричного динамічного утворення. Антропоцентричність захоплює лінгвістичні студії і низку інших наук (когнітологію, психологію, культурологію та ін.). Лінгвокультурологія вивчає мову в тісній взаємодії зі свідомістю, мисленням людини та її духовним світом (В. І. Постовалова), абсорбує кореспонденцію мови та культури у їх синхронній взаємодії та адресує основну увагу на мовне відображення фактів культури – лінгвокультуру (М. Ф. Алефіренко, В. Н. Телія). Релігію вважають одним із формотворчих компонентів культури та лінгвокультури. Англіканська церква є вагомим фактором формування особливостей британської лінгвокультури. Зважаючи на компромісний характер англіканства, що є результатом одночасного втілення елементів католицизму і протестантизму, специфічним є виокремлення ритуалу хрещення. Останній стає початком соціалізації індивіда у британському суспільстві. Хрещення відбувається виключно у дитячому віці з суворим дотриманням почерговості всіх релігійних та мирських (світських) компонентів, пов'язаних з підготовкою, здійсненням хрещення та постритуальними діями, що реалізуються у триетапній типовій ситуації «Хрещення дитини» з чітко встановленим набором учасників, їх засобів і функцій. Специфіка кореляції релігійного та світського культурних компонентів типової ситуації «Хрещення дитини» в британському англомовному соціумі з їх мовною фіксацією, відображається у релігійній та світській складових лінгвокультурної моделі зазначеної ситуації (далі – ЛМТС).

Каркас релігійної складової ЛМТС «Хрещення дитини» формують центральні та периферійні компоненти релігійного ритуалу хрещення, визначені базовими англіканськими текстами. Взаємодія компонентів релігійної складової втілюється у її загальній лінгвокультурній характеристиці – динамічності однойменного ритуалу,

яка прослідковується у імпліцитному перетворенні кандидата на хрещення у члена англіканської громади за умови прийняття рішення «*I do*» на етапі задіяння відповідної частини складової – «Зречення / Decision». Ключовим серед компонентів релігійної складової ЛМТС «Хрещення дитини» є «Процес хрещення / Process of Baptism», що поетапно реалізується через підструктурні елементи: «Визнання віри / Profession of Faith»; «Занурення у воду / Dipping into Water»; «Одягання білого вбрання / Clothing with the White Robe». Згадана динаміка втілена у векторному протистоянні і виражається у опозиціях засобів реалізації зазначених вище фрагментів моделі: *to die / померти* для *devil / диявола, sin / гріха, darkness / темряви* <-> *народитись / to be born* для *God / Бога, new life / нового життя, light / світла*. Отже, об'єкт хрещення втілює лінгвокультурні характеристики особи, яка помирає для диявола, гріха, темряви і народжується для Господа, світла та нового життя. Описаний рух ідентифікується за допомогою фіксованих розширених хронотопних маркерів типової ситуації (дійові особи, визначений час, місце).

Світська складова ЛМТС «Хрещення дитини» сформована на основі ідентифікації трьох ключових фігур: *батьки (parents), хрещені батьки (godparents), гости (guests) та дев'яти підструктурних елементів*, котрі характеризуються проведенням ретельної підготовки до ритуалу та його святкування.

Знання про фрагменти типової ситуації відображені у свідомості носія британської культури за допомогою набору акціональних фреймів, що об'єднані у релігійний (14 фреймів, 2 субфрейми) та світський (3 фрейми, 9 субфреймів) сценарії утворюючи когнітивну модель типової ситуації «Хрещення дитини» (далі – КМТС). Центральним компонентом релігійного сценарію є акціональний субфрейм «Занурення у воду / Dipping into Water», що підпорядковується структурі фрейму «Процес хрещення / Process of Baptism»: *The president baptizes candidate*. «ХТОСЬ-вторинний агент (священик / president), який є суб'єктом дії, ДІЄ на ХТОСЬ пацієнс (кандидат / candidate), що є об'єктом дії, або *The president pours water on the candidate*, де «ХТОСЬ – вторинний агент (священик / president), котрий є суб'єктом дії, ДІЄ водою (dips / pours) [ІНСТРУМЕНТ] на ХТОСЬ – пацієнс (дитину / candidate) – об'єкт дії, щоб охрестити. Специфіку структурування фреймів світського сценарію визначає зміна середовища з церковного на мирське і зміна ключових фігур. Вербальне наповнення КМТС «Хрещення дитини» забезпечує можливість отримання доступу до концептуальної картини світу британців у вигляді визначеного фрагменту мовної картини світу, що утворюється із застосуванням номінативних технік, які формують номінативний простір ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ.

У другому розділі «**Основні методи та принципи дослідження номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ**» систематизовано і пояснено набір методів, прийомів дослідження, обґрунтовано їх специфіку та доцільність використання.

Методологічний інструментарій роботи охоплює визначений спектр методів дослідження. Зокрема, *дефінітивний, контекстуальний аналізи* застосовуються у підготовці платформи для інвентаризації, систематизації та класифікації елементів номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ. *Контекстуальний аналіз* забезпечує ідентифікацію елементів ЛМТС «Хрещення дитини» і формує перспективи вивчення їх оточення та зв'язків.

Когнітивно-семантична інтерпретація типової ситуації проходить із залученням: *фреймового та сітьового моделювання* (що забезпечують структурування інформації про типову ситуацію). У формуванні номінативного простору залучаються: *контент-аналіз* (для імплементації кількісно-якісного підходу до вивчення номінативного наповнення слотів релігійного та світського сценаріїв), модифікований *метод словникових дефініцій* і *компонентний аналіз* (для вивчення ядерно-периферійного принципу організації номінативних одиниць і встановлення їх семантичних особливостей). Інтердискурсивне втілення номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ досліджується на основі *гіпотетико-дедуктивного аналізу* (як способу виокремлення інтердискурсивних ідентифікаторів номінативного простору), *суцільної вибірки* (що забезпечує утворення корпусу актуалізацій інтердискурсивних ідентифікаторів), *елементів контекстно-ситуативного та дискурс-аналізу* з деякими елементами *інтерпретаційного методу* (для реконструкції авторського задуму, мотивів та цілей), *фрактального моделювання* (як способу візуалізації динаміки номінативного простору).

У третьому розділі «Організація номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ в сучасній англійській мові» запропоновано аналіз номінативного наповнення слотів акціональних фреймів КМТС «Хрещення дитини»; описано принципи формування і організації номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ з огляду на функціонально-семантичну специфіку його наповнення у вигляді контурних та дифузних утворень, а також здійснено їх ядерно-периферійну стратифікацію інтерпретацію.

Номінативний простір ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ – утворення, яке формується з певного набору номінацій явищ різного типово-ситуативного характеру під час застосування стратегій та засобів мовної адаптації когнітивних структур. Джерелом формування номінативного простору є лексичні засоби фіксації інформації окремих слотів акціональних фреймів КМТС «Хрещення дитини», встановлені шляхом виокремлення номінативних згущення як основи для формування контент-категорій: АГЕНТ / AGENT, ПАЦІЄНС / PATIENT, ЗАСІБ / TOOL, ДІЯ / ACTION.

Основним засобом організації номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ є функціонально-семантичне поле (ФСП) (А. В. Бондарко, А. Е. Левицький), як утворення сформоване на основі функціонального аспекту лексичних одиниць. Семантична роль учасників в аналізованій ТС (чи в контексті, що описує цю ситуацію) або ними названі реалії, формує семантичний компонент, а функціональний – утворюється на основі виокремлення функцій семантичних одиниць в межах аналізованого функціонально-семантичного поля номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ.

Номінативний простір ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ (див. Рис. 1) має трирівневу організацію (кожен рівень відповідає етапу розгортання ТС «Хрещення дитини»). Номінативний простір реалізується на підставі взаємодії контурних ФСП «АГЕНС / AGENT», «ПАЦІЄНС / PATIENT» та дифузних ФСП «ЗАСІБ / TOOL», «ДІЯ / ACTION».



Рис. 1. Реалізація номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ

Контурні ФСП, щільні, з певними кордонами і константним статусом матричних елементів, схильних до поляризації тематичних груп з дифузних ФСП. Останні утворюються за рахунок умовно об'єднаних сегментів мігративного типу, які реалізуються у вигляді тематичних груп в межах контурних ФСП «АГЕНТ / AGENT», «ПАЦІЄНС / PATIENT».

Компоненти контурного ФСП «АГЕНТ / AGENT»: мікроФСП «Первинний агент / Prime Agent», «Вторинний агент / Secondary Agent», «Зло / Evil», «Батьки / Parents», «Хрещені батьки / Godparents», «Церковна громада / Congregation», виокремлені на підставі втілення його компонентами функції позначання агентів досліджуваної типової ситуації (тобто осіб-актантів, що виконують певні дії спрямовані на об'єкт хрещення). Кожне мікроФСП організовує відповідні номінації агентів, їх дій та засобів, що розташовуються в межах трьох рівнів номінативного простору і розміщені за принципом ядра, периферії та маргінального шару.

Контурне ФСП «ПАЦІЄНС / PATIENT» сформоване з номінацій об'єкта хрещення, його дій та засобів і розкриває дві специфічні ланки: мікроФСП «Кандидат на хрещення / Candidate», що займає три рівні номінативного простору та мікроФСП «Член конфесії / Member», яке обмежене першим та другим рівнями номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ. Розміщення складових обох ланок відповідає ядрно-периферійній специфіці.

Дифузне ФСП «ЗАСІБ / TOOL» вміщує мігративні групи, утворені з номінацій безпосередніх засобів (першого рівня) та опосередкованих засобів (другого рівня). Засобами першого рівня, або безпосередніми, є ті, котрі застосовуються Первинним і вторинним агенсами як виконавцем волі Первинного агенса під час проведення ритуалу хрещення і несуть у собі певне символічне навантаження. Засобами другого рівня є ті, котрі використовуються іншими агентами ТС «Хрещення дитини»: батьками, хрещеними батьками, церковною громадою для досягнення певного ефекту. Особливістю дифузного ФСП є наявність структурних ланок у вигляді мікроФСП: «Вода / Water», «Миро / Oil», «Знак хреста / Sign of the Cross», «Церква / Church», «Свічки / Candles», «Одяг / Clothes», «Бантистерій / The Font», «Музика / Music», «Порунки / Presents», «Листівки / Cards», «Сертифікати / Certificates», які об'єднують специфічні для ТС «Хрещення дитини» номінації та здатні поляризувати тематичні групи з іншого дифузного утворення ФСП «ДІЯ / АСТІОН». Всі інші елементи описуваного функціонально-семантичного поля характеризуються як мігруючі тематичні групи: «Засоби Первинного агенса», «Засоби вторинного агенса», «Засоби Зла», «Засоби батьків», «Засоби хрещених батьків», «Засоби церковної громади», «Засоби кандидата на хрещення», «Засоби члена конфесії» і реалізуються на основі ядрно-периферійного принципу в межах сегментів контурних ФСП, які їх поляризують.

Дифузне ФСП «ДІЯ / АСТІОН» є фрагментативним і розпорошується у вигляді окремих функціональних об'єднань номінацій на відповідні сектори поляризації в межах контурних ФСП «АГЕНТ / AGENT» і ФСП «ПАЦІЄНС / PATIENT» у вигляді тематичних груп: «Дії Первинного агенса», «Дії вторинного

агенса», «Дії Зла», «Дії батьків», «Дії хрещених батьків», «Дії церковної громади», «Дії кандидата на хрещення», «Дії члена конфесії», де отримують інтерпретацію в термінах ядра і периферії.

У четвертому розділі «Різнорівневі зв'язки номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ в сучасній англійській мові» експлікуються принципи утворення різнорівневих зв'язків між елементами номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ; ідентифіковано парадигматичний аспект взаємодії компонентів вказаного простору; запропоновано шляхи інтердискурсивної актуалізації специфічних компонентів, маркованих як базові інтердискурсивні ідентифікатори номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ; проведено аналіз та здійснено моделювання фрактальних структур актуалізації інтердискурсивних ідентифікаторів, а також описано механізми актуалізації.

У межах функціонально-семантичних полів номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ присутні парадигматичні відношення: синонімія, гіперо-гіпонімія, меронімія та антонімія.

Основою синонімічних зв'язків номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ є синонімічні ряди в межах переважно іменникових та дієслівних секторів. Встановлено два основних принципи формування синонімічних рядів: перший передбачає наявність конкретної лексичної одиниці в синонімічному ряді словника-тезауруса, другий – опирається на акумулювання номінацій, котрі включають певні диференційні ознаки, сформовані під впливом специфічних релігійних чинників. Мікрофункціонально-семантичні поля по-різному формують синонімічні ряди, в основному за першим або за змішаним принципом. Наприклад, в межах мікроФСП «Первинний агент / PrimeAgent» (дієслівний сектор): *to deliver, to remove, to move*; 2) *to receive, to accept*; 3) *to bestow, to settle*; мікроФСП «Церковна громада / Congregation» (іменниковий сектор): *congregation, Christians, church-goers, members of the Church, God's family, Church* синонімічні ряди формуються за змішаним принципом. В межах мікроФСП «Вторинний агент / SecondaryAgent» (наприклад іменниковий сектор: – *priest, minister, vicar, bishop*), мікроФСП «Батьки / Parents» та «Patient / Пацієнс» синонімічні ряди утворюються за першим принципом. Номінації Первинного агенса в межах мікроФСП демонструють ієрархічний тип зв'язку «меронімія», де голонім «Бог» об'єднує мероніми – M1: *Holy Spirit, syn. Spirit, Holy Ghost, Spiritual Forces*; M2: *Father, Lord, Beginning of Creation, Creator of Heaven and Earth*; M3: *Jesus Christ, syn. Christ, Jesus, Jesus of Nazareth, The Son, Messiah, Stature of Son, The Only Son, Saviour*.

Найпоширенішим типом відношень на рівні мікроФСП та їх сегментів є гіперо-гіпонімія, що присутня в межах мікроФСП: «Первинний агент / PrimeAgent», «Вторинний агент / SecondaryAgent», «Батьки / Parents», «Хрещені батьки / Godparents», «Церковна громада / Congregation», «Зло / Evil», «Пацієнс / Patient». Наприклад: гіперо-гіпонімічний ряд іменникового сектору мікроФСП «Первинний агент / Prime Agent» містить гіперонім *God* (Y) з родовою ознакою (*божественний та всеохоплюючий Дух*), а гіпонімами є номінації з видовими ознаками (X) проявів божественної природи: *obedience, faith* (номінації станів та якостей

божественного), *way, path* (позначення слідування до божественного), *light, glory* (номінації форм існування божественного), *controller, ruler* (позначення статусу божественного по відношенню до Його творінь), *power* (позначення типу правління божественного). На рівні мікро ФСП гіперо-гіпонімічні ряди утворені за різними тенденціями, які відображають специфіку ФСП до якого вони залучені. Наприклад, гіперо-гіпонімічні зв'язки між мікроФСП у площині ФСП «АГЕНТ / AGENT» утворюються за принципом виокремлення родової ознаки «агент впливу на Пацієнса» – АГЕНТ (Y) і видової ознаки «різновид агента» (X): «Первинний агентс / Prime Agent» (X), «Вторинний агентс / Secondary Agent» (X), «Батьки / Parents» (X), «Хрещені батьки / Godparents» (X), «Церковна громада / Congregation» (X), «Зло / Evil».

Серед наявних різновидів зв'язку елементів номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ присутня *антонімія*, що пов'язує номінації з полярних мікроФСП «Первинний агентс / PrimeAgent» та «Зло / Evil» в площині іменникових секторів: *God – Devil / Satan, obedience – rebellion, truth – deceit, light – dominion of darkness*, що при проекції на типову ситуацію виявляється в протиставленні антагоністичних сутностей Первинного агента та Зла.

ТС «Хрещення дитини» реалізується в межах релігійного дискурсу. Факт проникнення елементів релігійного в інші дискурси як такі, котрі функціонують в межах певних інститутів (В. І. Карасік) відображається в інтердискурсивності, що передбачає співіснування різних дискурсів в одній комунікативній події. Це дає можливість для розширення кордонів аналізованого фрагменту релігійного дискурсу за рахунок аналізу інших, гіпотетично пов'язаних з хрещенням дитини. Найчастішими проявами інтердискурсивності є вербальні. Встановлення інтердискурсивних зв'язків вимагає наявності певних елементів, лексем із базовим специфічно-ситуативним використанням, що безпосередньо апелюють до номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ у якості інтердискурсивних ідентифікаторів. Інтердискурсивними ідентифікаторами номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ слугують лексеми: *godfather, godmother, godparents, godchild, baptism, christening, to christen*.

Маніфестація лексики з вищенаведеної групи в рамках інших типів дискурсу, наприклад мас-медійного, політичного, медичного та ін. буде експлікувати інтердискурсивні зв'язки номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ. У результаті аналізу було виявлено тенденцію до актуалізації різноманітних значень у процесі утворення інтердискурсивних зв'язків досліджуваними ідентифікаторами, що зумовило використання моделі фракталу для фіксації, структуризації та відображення динаміки проявлення недосліджуваних раніше значень.

Найчастіше інтердискурсивні зв'язків демонструють ідентифікатори “godfather” (36%), “godmother” (41%), “to christen” (9%). Фрактальна модель інтердискурсивного ідентифікатора “godfather” підструктурно вміщує три векторні вузли, що вказують напрямки актуалізацій значень, серед яких найчастішим є: «засновник / винахідник» (32%), наприклад уривок музичного дискурсу: «Like his

protege Derrick May, 'Magic' Juan Atkins — the man commonly referred to as the 'Godfather Of Techno' ...» (New Musical Express, 19.05.2014). Функціонування інтердискурсивного ідентифікатора “godmother” фіксує двовекторна фрактальна модель, в площині якої найчастіше зустрічається актуалізація значення «казкова хрещена матір» (57 %). Як приклад, уривок з публіцистичного дискурсу: «... *Or are you marking time, hoping your fairy godmother will wave her magic wand?*» (*The Times*, 8.09.14). Інтердискурсивний ідентифікатор “to christen”, окрім позначення ритуалу хрещення, актуалізує значення «називати» (43%) та «прозивати» (43%), що засвідчують уривки із медичного: «...*the lymph may now be considered officially christened*» (*N-E Journal of Medicine*, 2.08.14) та кінематографічного дискурсів: «... *It, led a critic to christen him 'Ron Hot-Eyre' ... » (*BNCUK*, 5.03.14)*

Фрактальні моделі інтердискурсивних ідентифікаторів “godparent”, “godchild”, “christening”, “baptism” є значно меншими від описуваних вище і налічують 5,1%, 5,1%, 2,6%, 1,2% актуалізацій. Фрактальна модель інтердискурсивного ідентифікатора “godparent” об’єднує актуалізовані значення: *особа, котра має хороши матеріальний статус; особа, котра виступає як керівник, наставник або спонсор.* Модель фрактала інтердискурсивного ідентифікатора “godchild” є відносно монолітним утворенням, оскільки містить лише класичні значення: *охрещена особа, і відповідно близька особа, з якою склалися теплі стосунки.* Ідентифікатор “christening” виражає значення «позначання ритуалу хрещення». Інтердискурсивні актуалізації ідентифікатора “baptism” налічують: *присвоєння назви та надання керівництва.*

Актуалізація певних значень інтердискурсивних ідентифікаторів є результатом кодифікативних процесів, а перенесення вже наявних значень лексичних одиниць з площини релігійного дискурсу в інші – декодифікативних процесів.

Хрещення дитини – унікальне явище суспільства через його здатність абсорбувати сакральний і соціальний аспекти буття британців англіканського віросповідання, що зумовлює розвиток низки типово ситуативних лінгвокультурних та лінгвокогнітивних особливостей. Фіксація когнітивного образу «Хрещення дитини», який займає визначений сегмент когнітивної картини світу британців, передбачає залучення відповідного номінативного матеріалу та визначення набору принципів його застосування формуючи номінативний простір, котрий апелює до фрагменту мовної картини світу зазначеного народу.

ВИСНОВКИ

1. Пізнання особливостей менталітету британського суспільства є неможливим без вивчення фрагментів колективної пам’яті, закодованих у ритуалах. Дослідження ритуалу англіканського хрещення дитини передбачає взаємодію сфер культури, релігії та лінгвістики і відображає зв’язок світу сакрального і мови. Хрещення дитини ідентифікує аспект соціалізації у житті кожного британця англіканського віросповідання. На особливості хрещення вказує наявність цілої

низки канонізованих, структурованих та послідовних процедур, які кристалізують типову ситуацію «Хрещення дитини».

2. Лінгвокультурна специфіка типової ситуації «Хрещення дитини» відображена у лінгвокультурній моделі ТС «Хрещення дитини». Розташування складових зазначеної моделі детерміноване принципами ономасіологічного характеру, а саме – співвіднесенням із синтезованими в процесі аналізу світськими та релігійними компонентами.

3. Типова ситуація «Хрещення дитини» апелює до визначеного фрагменту у свідомості носія британської культури англіканського віросповідання у вигляді когнітивних структур, сукупність яких являє собою певну систему, фіксовану у когнітивній моделі типової ситуації «Хрещення дитини» (КМТС). Твірним елементом такої системи є акціональний фрейм з визначеною комбінацією слотів: ДЕХТО (Агент / Пацієнс) / ДЕЩО -- ДІЄ / ДІЄ НА -- ДЕХТО (Пацієнс / Агент) / ДЕЩО, ускладнений за допомогою введення додаткових ролей. КМТС утворена на базі чотирнадцятьох фреймів та двох субфреймів релігійного сценарію і трьох фреймів з дев'ятьма субфреймами світського сценарію.

4. В основу дослідження номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ покладено методологічний апарат, синтезований з елементів дефінітивного, контекстуального, компонентного, гіпотетико-дедуктивного, контент- та дискурс-аналізу з деякими компонентами інтерпретаційного методу, фреймового, мережевого і фрактального моделювання.

5. Вербалізація лінгвокультурної та когнітивної моделей типової ситуації «Хрещення дитини» проходить із залученням відповідних номінативних технік, які дозволяють сформувати номінативний простір ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ, об'єднує контурні функціонально-семантичні поля «АГЕНТ / AGENT», «ПАЦІЄНС / PATIENT» та дифузні – «ДІЯ / ACTION», «ЗАСІБ / TOOL» з відповідними складовими у вигляді мікрополів з ядерно-периферійною специфікою внутрішньої організації.

6. Зв'язок між складовими номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ є парадигматичним різнорівневим явищем, що прослідковується між структурними, субструктурними компонентами та сегментами субструктурних компонентів зазначеного простору і знаходить вираження у моделюванні синонімічних, гіперо-гіпонімічних, антонімічних зв'язків, а також меронімії.

7. Розмитість контурів номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ дозволяє позбутись ізольованості його комунікативної реалізації межами релігійного дискурсу і провести аналіз інтердискурсивних зв'язків, за рахунок дослідження актуалізацій значень інтердискурсивних ідентифікаторів вказаного простору – номінацій специфічно-ситуативного вжитку: *godfather, godmother, godparents, godchild, to christen* та *to baptize*. Встановлений динамічний характер розвитку актуалізацій та лінгвокультурна специфіка зазначених ідентифікаторів відображені за допомогою відповідних фрактальних моделей, як структур, схильних до постійної фрагментації за рахунок нагромадження нових компонентів. Наявність інтердискурсивної актуалізації

значень ідентифікаторів знаходить інтерпретацію в термінах кодифікації. Відсутність актуалізації обґрунтовується явищем декодифікації.

Необхідність подальшого дослідження різних аспектів цього номінативного простору є беззаперечною у зв'язку із посиленням інтересу до культурних, гуманітарних та соціологічних процесів шляхом вивчення релігійного ритуалу як одного із альтернативних осередків духовності британського суспільства. Таким чином, дослідження мовної та мовленнєвої складових ритуальної діяльності становить особливий інтерес для розвитку лінгвістики.

Перспективним вбачається здійснення детального дослідження чинників розширення номінативного простору ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ, а також висвітлення лінгвокультурних, лінгвокогнітивних якостей та інтердискурсивної актуалізації інших номінативних просторів, пов'язаних з ритуальною діяльністю в межах англіканського віросповідання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Дунаєвська О. В. Особливості ритуалу як складника лінгвокультурологічних досліджень / О. В. Дунаєвська // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія “Філологічні науки”. – 2012. – Вип. 6. – С. 163–167.
2. Дунаєвська О. В. Концепт “ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ” в британській лінгвокультурі / О. В. Дунаєвська // Наукові записки національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологічна”. – 2012. – Вип. 29. – С. 57–60.
3. Дунаєвська О. В. Методологічні засади суміжних лінгвокогнітивних та лінгвокультурологічних досліджень / О. В. Дунаєвська // Development of Science and Technics: materials of the sixth International research and practice conference. – Donetsk : “Aspect” Scientific Journal, 2012. – Vol. 1. – P. 61–63.
4. Dunayevska O. V. The ritual and language factor in worldview formation / O. V. Dunayevska // Science progress in European countries: new concepts and modern solutions: materials of the 1st International scientific conference. – Stuttgart, Germany : ORT Publishing, 2013. – Vol. 1. – P. 120–122.
5. Дунаевская О. В. К проблеме исследования лингвокультурного концепта “Infant Baptism” / О. Дунаевская // Актуальные проблемы искусствоведения, филологии и культурологии: материалы международной заочной научно-практической конференции: Германские языки. – Новосибирск : СибАК, 2013. – С. 20–25.
6. Дунаєвська О. Теоретичні передумови дослідження мовної картини світу у лінгвокультурологічному та когнітивно-семантичному аспектах / О. Дунаєвська // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство), Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – Вип. 116. – С. 563–568.

7. Дунаєвська О. В. Теоретичні передумови дослідження ритуалу ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ з позицій фреймової семантики / О. В. Дунаєвська // Наукові записки національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологічна”. – 2013. – Вип. 34. – С. 59–63.
8. Дунаєвська О. В. Теоретичні передумови лінгвокультурного аналізу ритуалу ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ (на матеріалі британського релігійного дискурсу) / О. В. Дунаєвська // Філологічні науки. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2013. – № 9 (268). – С. 199–204.
9. Дунаєвська О. В. Ритуал ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ з позицій фреймової семантики / О. В. Дунаєвська // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія “Філологічні науки”. – Луцьк : Східноєвропейський національний ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – Вип. 17. – С. 33–39.
10. Дунаєвська О. В. Номінативні особливості фреймової організації типової ситуації «ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ» (на матеріалі британського релігійного дискурсу) / О. В. Дунаєвська // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Лінгвістика”. – 2013. – Вип. 20. – С. 102–107.
11. Дунаєвська О. В. Особливості номінації Первинного агенса як агента типової ситуації «ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ» (на матеріалі англomовного релігійного дискурсу) / О. В. Дунаєвська // Наукові записки. Серія «Філологія (мовознавство)» : зб. наук. праць / [гол. ред. Н. Л. Іваницька]. – Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2013. – Вип. 18. – С. 116–121.
12. Дунаєвська О. В. Функціонально-семантичні аспекти моделювання номінативного простору «ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ» / О. В. Дунаєвська // Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія. – 2014. – Вип. 690-691. – С. 191–195.
13. Дунаєвська О. В. Центральний компонент номінативного простору «ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ» (на матеріалі англomовного релігійного дискурсу) / О. В. Дунаєвська // Нова філологія. – Запоріжжя : ЗНУ, 2014. – № 60. – С. 52–56.
14. Дунаєвська О. В. Польова організація номінативного простору «ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ»: функціонально-семантичний аспект / О. В. Дунаєвська // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія “Філологічні науки”. – 2014. – Вип. 4. – С. 83–88.
15. Dunayevska O. “*Godfather*” – Interdiscursive Actualization of “*Infant Baptism*” Space of Nomination / O. Dunayevska // Лінгвістичні студії : зб. наук. праць. – Київ ; Вінниця : ДонНУ, 2015. – Вип. 30. – С. 99–102.
16. Дунаєвська О. В. Інтердискурсивне втілення лексеми “*godmother*” як елемента номінативного простору «ХРЕЩЕННЯ ДИТИ» / О. В. Дунаєвська // Наукові
- 17.

записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія “Філологічні науки”. – 2015. – Кн.1. – С. 208–213.

АНОТАЦІЯ

Дунаєвська О. В. Лінгвокультурні та лінгвокогнітивні особливості номінативного простору *ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ* в англомовній картині світу. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Львівський національний університет імені Івана Франка. Міністерство освіти і науки України, Львів 2015.

У дисертації здійснене комплексне дослідження лінгвокультурних та лінгвокогнітивних особливостей номінативного простору *ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ* на матеріалі теологічних текстів та фрагментів різних типів дискурсу.

Запропоновано моделювання лінгвокультурного та когнітивного образів *ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ* з урахуванням ономасіологічної інтерпретації екстралінгвального аспекту у вигляді типової ситуації. Розкрито ієрархічну організацію функціонально-семантичного наповнення номінативного простору *ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ* як динамічного утворення, яке формується з визначеного набору номінацій – засобів мовної адаптації когнітивних структур, що співвідносяться з феноменом «Хрещення дитини» в англіканській церкві.

У роботі розглянуто інтердискурсивну репрезентацію номінативного простору *ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ* як альтернативну тенденцію розширення номінативного простору та здійснено опис відповідних механізмів його актуалізації.

Ключові слова: номінативний простір, хрещення дитини, фрейм, когнітивний образ, лінгвокультурний образ, мовна адаптація, інтердискурсивність, теологічний текст, мас-медійний дискурс, типова ситуація.

АННОТАЦИЯ

Дунаевская О. В. Лингвокультурные и лингвокогнитивные особенности номинативного пространства *КРЕЩЕНИЕ РЕБЕНКА* в англоязычной картине мира. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко. Министерство образования и науки Украины, Львов, 2015.

В диссертации осуществлено комплексное исследование лингвокультурных и лингвокогнитивных особенностей номинативного пространства *КРЕЩЕНИЕ РЕБЕНКА* на материале теологических текстов и фрагментов разных типов дискурса.

Предложено моделирование лингвокультурного и когнитивного образов *КРЕЩЕНИЯ РЕБЕНКА*, с учетом ономасиологической интерпретации экстралингв

вального аспекта в качестве типичной ситуации. Раскрыто иерархическую организацию функционально-семантического наполнения номинативного пространства КРЕЩЕНИЕ РЕБЕНКА как динамического образования, которое формируется за счет определенного набора номинаций – средств языковой адаптации когнитивных структур, соотносящихся с феноменом «Крещение ребенка» в англиканской церкви.

В работе рассмотрено интердискурсивную реперезентацию номинативного пространства КРЕЩЕНИЯ РЕБЕНКА как альтернативную тенденцию расширения номинативного пространства и осуществлено описание соответствующих механизмов его актуализации.

Ключевые слова: номинативное пространство, крещение ребенка, фрейм, когнитивный образ, лингвокультурный образ, языковая адаптация, интердискурсивность, теологический текст, масс-медийный дискурс, типичная ситуация.

ABSTRACT

Dunayevska O. V. Lingual, cultural, and cognitive features of *INFANT BAPTISM* space of nomination in modern English worldview. – Manuscript Copyright.

Thesis for the Candidate Degree in Philology. Specialty 10.02.04 – Germanic Languages. – Ivan Franko National University of Lviv. Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2015.

The thesis comprises the complex lingual, cultural, and cognitive studies of *INFANT BAPTISM* space of nomination constituents. The investigation is based on the theological texts of Anglican Church and fragments of different types of discourse.

Infant baptism is a religious phenomenon identifying the turning point in the life of an Anglican British and therefore is primarily referred to as an important aspect of spiritual and social adaptation. Consequently, infant baptism is a notion combining extralinguistic and linguistic factors.

The extralinguistic aspect is viewed from the perspective of well-planned system of sequentially organized events where definite types of involved participants, exact time and place cohere in “Infant Baptism” typical situation. The latter correlates with the cognitive image in the mind of an individual on one side, and is reflected in their culture on another; simultaneously both aspects are expressed via linguistic tools, nominative techniques, lexical material constructing *INFANT BAPTISM* space of nomination.

The cognitive image is analyzed by means of frame modeling method. Thus represented in form of a model with the frame pattern “*WHO* (Agent)---*ACTS* / *ACTS UPON* (influences)---*WHO/WHOM* (Patient)” it serves as the central structural unit in religious and secular scenarios. Fourteen frames and two subframes belong to religious scenario while three frames with nine subframes constitute the secular scenario grouped according to the aspects of “Infant Baptism” typical situation they convey. The selection of scenario as the form of frames’ organization is driven by its distinctive function to

express the dynamic character of “Infant Baptism” cognitive model that occupies the certain area of cognitive worldview of an Anglican British.

Lingual and cultural aspects of Infant Baptism are studied in terms of onomasiological and semasiological interpretation merged into “Infant Baptism” lingual and cultural model further splitting into religious and secular components. The central item of the religious component is a dynamic transition of a child from the Candidate for Baptism renouncing *the darkness, sin, Devil* to the Newly Baptized, deciding for *light, saints and God*. The secular counterpart develops the lingual and cultural characteristics of preparation for the ritual, its celebration and post-ritual period. The attention is mostly captured by the features of the participants of Infant Baptism: strong spiritual bonds between godparents and their godchild at present and in the future.

Items of Cognitive, Lingual and Cultural models of Infant Baptism are reflected in a worldview through some space of nomination that involves systematically organized, hierarchically structured nominative units with certain peculiar functional and semantic features. Therefore the framework of “INFANT BAPTISM” space of nomination is created by four functional-semantic fields according to the functional characteristics of their constituents. The first two functional-semantic fields “AGENT” and “PATIENT” are characterized as stable, with clear edges and definite core components. The others are “ACTION” and “TOOL” that possess the features of the elements with vague contours and a variable number of constituents demonstrating migrating behavior by joining the different parts of “AGENT” and “PATIENT” functional-semantic fields. Minute units of functional-semantic fields appear as microfunctional-semantic fields cramped with the lexical material arranged according to the core-periphery principle determined by means of content analysis and componential analysis.

Functional-semantic fields and their constituents interact in terms of paradigmatic relations, such as hyponymy, synonymy, antonymy and meronymy. The most common type is hyperonymy that connects the constituents on the functional-semantic and microfunctional-semantic fields’ levels.

INFANT BAPTISM space of nomination is regarded as a dynamic system, due to its ability to enter the interdiscursive area. As a result, the bridging process is observed in different types of discourse viewed as perspective domains of the constituents’ realization. Interdiscursive realization of INFANT BAPTISM space of nomination is governed by the way a set of lexical units (*godfather, godmother, godparent, godchild, to baptize, to christen, baptism and christening* – specifically selected to perform the functions of interdiscursive identifiers) acts. The common feature of a nominative units functioning as interdiscursive identifiers is a direct appeal to INFANT BAPTISM space of nomination. The interdiscursive activity of an identifier is assessed by the number of meanings it actualizes after entering a certain type of discourse. For example, the interdiscursive identifier “godfather” is predominantly represented in political, fictional, financial, and medical discourses via meanings of “*inventor*”, “*sponsor*”, “*owner*”, whereas in the religious discourse via meanings of “*carrier*” and “*close person*”. The actualization of a meaning the interdiscursive identifiers develop is the process of codification. The case opposite to the codification is decodification when the

meaning of an interdiscursive identifier is purely transferred from religious to the other types of discourse.

Further investigation of the dynamic extension of INFANT BAPTISM space of nomination, coming in pace with globalization of modern English is undoubtedly required. The alternative research directions may deal with future studies of interdiscursive aspect of INFANT BAPTISM space of nomination as well as elaboration and introduction of comprehensive modeling of the images of *godfather, godmother, godparent, godchild, christening and baptism, to christen, to baptize*.

Key words: space of nomination, infant baptism, frame, cognitive model, linguacultural model, language adaptation, interdiscursivity, theological text, mass-media discourse, typical situation.